

Національна академія педагогічних наук України
Інститут професійно-технічної освіти

Навчально-науковий центр професійно-технічної освіти
НАПН України

М. А. РОСТОКА

САМОСТІЙНА ПІДГОТОВКА УЧНІВ
з дисципліни
«Бухгалтерський облік»

Методичні рекомендації

*Професійна підготовка молодших спеціалістів:
5.03050901 – Бухгалтерський облік (кваліфікація: бухгалтер)*

Київ – 2012

УДК 377/8.091. 26: 657] (079.1)
ББК Р65.052
Р 78

*Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту професійно-технічної освіти НАПН України
(протокол № 6 від 22.06.2012 року).*

Рецензенти:

Сушенцева Л. Л. – кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії змісту професійної освіти і навчання Інституту ПТО НАПН України;

Гуралюк А. Г. – кандидат педагогічних наук, викладач вищої категорії, старший науковий співробітник лабораторії підручникотворення для системи ПТО Інституту ПТО НАПН України;

Івахнюк Г. Ю. – методист Криворізького центру професійної підготовки робітничих кадрів торгівлі і ресторанного сервісу (КЦППРКТС), викладач бухгалтерського обліку, викладач вищої категорії .

Р 78 Ростока М. Л. Самостійна підготовка учнів з дисципліни «Бухгалтерський облік». Професійна підготовка молодших спеціалістів зі спеціальності 5.03050901 – Бухгалтерський облік (кваліфікація – бухгалтер): методичні рекомендації / М. Л. Ростока — К.: Вид-во Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, 2012. — 52 с.

Методичні рекомендації «Самостійна підготовка учнів з дисципліни «Бухгалтерський облік» призначені для використання у навчально-виробничому процесі професійно-технічних навчальних закладів, коледжів та інших закладів освіти, що проводять професійну підготовку молодших спеціалістів (бухгалтерів) та кваліфікованих робітників (обліковців з реєстрації бухгалтерських даних).

УДК 377/8.091. 26: 657] (079.1)
ББК Р65.052

© Ростока М.Л., 2012
© Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2012
© Навчально-науковий центр ПТО НАПН України, 2012

Зміст

<i>Передмова</i>	4
<i>1. Методичні вказівки щодо вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік»</i>	10
<i>2. Самостійна робота учнів в системі методів навчання бухгалтерського обліку у ПТНЗ</i>	11
<i>3. Алгоритм роботи з підручником та складання конспекту</i>	19
<i>4. Робочий навчальний план з дисципліни «Бухгалтерський облік»</i>	22
<i>5. Діагностичний тест «Чи можу я бути бухгалтером?»</i>	23
<i>6. Самостійна підготовка учнів</i>	25
<i>Використані джерела</i>	48
<i>Додатки</i>	50

*Для сприйняття чужої мудрості потрібна
перш за все самостійна робота*

Л. М. Толстой

ПЕРЕДМОВА

Поступова інтеграція вітчизняної системи освіти до європейської потребує нових підходів у підготовці кваліфікованих робітників, молодших спеціалістів тощо, що базуватиметься на збільшенні організаційного, дидактичного та методичного ресурсу самостійної роботи. Надзвичайно динамічний характер суспільства потребує підготовки таких фахівців, які б були здатні не тільки пристосовуватися належним чином до змін, що відбуваються, а й активно творили б ці зміни [2].

Видатний педагог сучасності академік С. Я. Батишев, розглядаючи розвиток системи освіти, відзначав: «Нова система освіти повинна керуватися чотирма основними принципами: учитися жити, учитися пізнавати, учитися працювати, учитися співіснувати. Відповідно до них необхідно виробляти учнів такої якості: системне, образне і варіативне мислення; економічну та інформаційну культуру, творчу активність, толерантність, почуття нового...».

Основним принципом самостійної роботи є переведення учнів на індивідуальну роботу з переходом від формального виконання певних завдань у пасивній ролі учня до пізнавальної активності з формуванням власної думки при вирішенні поставлених проблемних питань і завдань. Мета самостійної роботи – формування справді освічених, а не функціонально навчених людей [3].

Основну роль формування рис творчості, самостійності, оперативності прийняття рішень в умовах нестандартних життєвих ситуацій у підготовці майбутніх фахівців грає самостійна навчально-пізнавальна діяльність учнів.

Закони України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту» передбачають формування в учнів умінь самостійного пошуку

знань і відповідального ставлення до навчання, створення у навчальних закладах умов для формування дослідницьких умінь, тобто виховання особистості, яка була б здатна до саморозвитку у подальшій професійній діяльності. Нині освіті відводиться провідна роль – забезпечити підготовку людини протягом всього життя: створення умов для оволодіння новими знаннями, компетенціями, вміннями, цінностями тощо. Навчання завжди сприяє просуванню вперед та уповільнює розвиток особистості. Маючи у підґрунті освідомлення та осмисленість, сформованих переважно на запам'ятовуванні, навчання нести небезпечну місію – може серйозно гальмувати розвиток.

Досягнення рівня освіченості та розвитку особистості, потрібного суспільству, неможливо без систематичної самостійної праці, готовність до якої закладається у підлітковому віці.

Метод самостійної роботи учнів постійно в центрі уваги дидактів і психологів, які проводять дослідження з різних аспектів розвиваючого навчання. Доведено, що самостійна робота відіграє велику роль у формуванні й розвитку навчальних умінь, вихованні волі, пізнавального інтересу. У колективній праці виявляється індивідуальність кожного учня, формується їхній інтелект і характер. Усе це сприяє засвоєнню глибоких іміцних знань. Самостійна робота учнів є надзвичайно ефективним засобом професійної підготовки у ПТНЗ, дієвим способом опанування навчального матеріалу в позааудиторний час. Вона є важливим чинником, який активізує вміння учнів (студентів) самостійно навчатися та засвоювати знання.

Перш за все, організація самостійної роботи учнів передбачає: орієнтацію їх на використання інноваційних методів навчання, формування вміння вчитися самостійно, а також творче поєднання аудиторної, позааудиторної самостійної роботи.

По-друге, посилення ролі самостійної роботи учнів обумовлює необхідність орієнтації головного суб'єкта освітньої діяльності на ефективне використання нових технологій навчання, розвиток уміння вчитися.

Навчання завжди сприяє просуванню вперед та уповільнює розвиток особистості. Маючи у підґрунті освідомлення та осмисленість, сформованих переважно на запам'ятовуванні, навчання нести небезпечну місію – може серйозно гальмувати розвиток.

Досягнення рівня освіченості та розвитку особистості, потрібного суспільству, неможливо без систематичної самостійної праці, готовність до якої закладається у підлітковому віці.

Метод самостійної роботи учнів постійно в центрі уваги дидактів і психологів, які проводять дослідження з різних аспектів розвиваючого навчання. Доведено, що самостійна робота відіграє велику роль у формуванні й розвитку навчальних умінь, вихованні волі, пізнавального інтересу. У колективній праці виявляється індивідуальність кожного учня, формується їхній інтелект і характер. Усе це сприяє засвоєнню глибоких іміцих знань. Самостійна робота учнів є надзвичайно ефективним засобом професійної підготовки у ПТНЗ, дієвим способом опанування навчального матеріалу в позааудиторний час. Вона є важливим чинником, який активізує вміння учнів (студентів) самостійно навчатися та засвоювати знання.

Перш за все, організація самостійної роботи учнів передбачає: орієнтацію їх на використання інноваційних методів навчання, формування вміння вчитися самостійно, а також творче поєднання аудиторної, позаурочної самостійної роботи.

По-друге, посилення ролі самостійної роботи учнів обумовлює необхідність орієнтації головного суб'єкта освітньої діяльності на ефективне використання нових технологій навчання, розвиток уміння вчитися. Самостійність – вірний шлях до формування творчої особистості майбутнього фахівця, здатного до самоосвіти, інноваційної діяльності, до пошуку оптимальних шляхів вирішення різноманітних проблем.

Самостійна робота учнів – це важлива частина процесу професійної підготовки майбутніх фахівців. Саме самостійна діяльність активізує

розвиток професійних якостей особистості, є стимулятором накопичення знань, дає змогу встановити професійні пріоритети у швидко змінюваних умовах сучасного життя.

Існує багато педагогічних технологій щодо організації самостійної роботи учнів у навчальному закладі, що здійснює професійну підготовку майбутніх фахівців бухгалтерської справи.

Зміст самостійної роботи з вивчення той чи іншої дисципліни визначається навчальними програмами, методичними завданнями, пропозиціями та вказівками викладача. Саме самостійна робота учнів має бути забезпечена системою навчально–методичних засобів, передбачених професійним стандартом: підручники, навчальні та методичні посібники, підготовленість викладача до надання консультацій, матеріали практикумів, лабораторно-практичних занять тощо. Створення комплексно–методичного забезпечення передбачає використання ефективних методів та способів контролю й оцінювання, особливо самоконтролю з боку учнів над засвоєнням навчального матеріалу.

Практична організація самоосвітнього процесу відбувається на базі бібліотеці навчального закладу, у навчальних та комп'ютерних кабінетах, в домашніх умовах з залученням ресурсів Інтернет–павутини. Весь педагогічний склад сучасного закладу освіти має намагатися зробити самостійну роботу учнів невід'ємною складовою навчально-виробничого процесу.

Для досягнення бажаного результату від самоосвітньої організації навчання учнів необхідна повна переорієнтація парадигми навчально-виробничого процесу ПТНЗ для того, щоб професійне становлення майбутніх фахівців було націлене на розвиток умінь самостійної роботи.

Дійсно, однією із основних професійних якостей сучасного фахівця є його самостійність. Тому головна задача освітньої установи – навчити майбутнього кваліфікованого робітника, спеціаліста, вчитися протягом всього життя.

Самостійна робота виконує додаткову функцію у навчанні учнів професії.

Зокрема самостійну роботу визначають як особливу форму навчальної діяльності, спрямовану на формування самостійності учнів і засвоєння ними сукупності знань, вмінь і навичок, що здійснюється за умови запровадження певної системи організації всіх видів навчальних занять і виконується за завданням і під методичним керівництвом викладача, але без його особистій участі [2].

Самостійна навчальна діяльність учнів має бути певним чином структурованою: постановка завдання, виконання роботи, контроль і оцінювання результатів.

Таким чином, в умовах сучасного навчального закладу основним завданням викладача є організація активної самостійної діяльності учнів.

Навчальний час, відведений на самостійну роботу, регламентується навчальним планом згідно чинного законодавства: становить не менш чим 1/3 й не більш 2/3 загального обсягу навчального часу, запланованого для вивчення конкретної навчальної дисципліни.

Отже, ефективна організація самоосвіти учнів дозволяє розвинути творчу активність, логічне мислення, навчитися самостійно працювати та постійно самовдосконалюватись в майбутній професійній сфері.

Методичні рекомендації «Самостійна підготовка учнів» з дисципліни «Бухгалтерський облік» пропонуються для планування самоосвітньої підготовки учнів у професійній підготовці молодших спеціалістів зі спеціальності: 5.03050901 – Бухгалтерський облік (кваліфікація: бухгалтер), а також буде корисним в організації і проведенні самостійних робіт у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників, які навчаються за професією ДСПТО 4121.K74039–2006 «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних» у професійно-технічних навчальних закладах.

Методичні рекомендації містять короткий опис сутності навчання дисципліні «Бухгалтерський облік» згідно існуючого стандарту, типову

програму, робочу програму та поурочно-тематичний планування викладання предмету, а також питання та завдання для самостійного вивчення.

У методичних рекомендаціях розкривається сутність самостійної роботи учнів та пропонується система методів самостійного навчання бухгалтерському обліку.

1. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК»

Вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік» передбачає декілька етапів:

1. Проведення аудиторних занять за відповідною програмою підготовки молодших спеціалістів – бухгалтерів (кваліфікованих робітників – обліковців з реєстрації бухгалтерських даних).
2. Розподіл навчального робочого часу з викладання градується на викладання лекційного матеріалу і проведення практикумів у формі лабораторно–практичних робіт та семінарів тощо.
3. Самостійне вивчення учнями теоретичного матеріалу за кожним розділом з використанням інформаційних джерел (як друкованих, так і електронних).
4. Самостійна перевірка отриманих теоретичних знань шляхом надання відповідей на питання самоконтролю, які завершують кожний тематичний блок, що пропонується у методичних рекомендаціях.
5. Написання рефератів за тематикою кожного блоку підготовки у відповідності з програмою навчання бухгалтерському обліку (за курсом навчання).
6. Участь у семінарських заняттях, виконання практичних завдань під час проведення аудиторних занять під керівництвом викладача.
7. Виконання творчих завдань, що сприяють формуванню професійної компетентності й професійної культури майбутнього бухгалтера (обліковця з реєстрації бухгалтерських даних).
8. Самостійна підготовка з вивчення бухгалтерської термінології.
9. Розв'язування бухгалтерських задач.
10. Самоконтроль, самовдосконалення та самореалізація учнів при формуванні особистого портфоліо майбутнього бухгалтера за змістом, запропонованим викладачем.

2. САМОСТІЙНА РОБОТА УЧНІВ В СИСТЕМІ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ У ПТНЗ

1. Сутність самостійної підготовки учнів (студентів) з дисципліни «Бухгалтерський облік»

Відповідно до основних напрямів модернізації професійно-технічної освіти увага викладачів спрямована на всебічний розвиток пізнавальної активності учнів студентів), прищеплення їм інтересу до навчання, формування навичок самоосвіти. У розпорядженні педагога для цього є багато методів, і серед них особливу роль відіграє метод, який дістав назву «самостійна робота учнів».

Нині відсутній єдиний погляд на те, що треба розуміти під самостійною роботою. Відсутнє і єдине визначення самостійної роботи. У діяльній концепції самостійна робота - це сукупність дій учня з предметами у певних умовах, що передбачають відсутність безпосереднього керівництва та допомоги з боку педагога, з використанням наявних індивідуальних рис особистості для того, щоб отримати продукт, відповідний заданій меті, в результаті чого має бути сформована самостійність як риса особистості учня (студента) та засвоєна певна сукупність знань, умінь та навичок.

Ще Я. А. Коменський проголошував: «Альфою та омегою нашої дидактики нехай буде: пошук та відкриття способу, при якому б вчителі менше навчали, а учні більше б вчилися» [10].

У професійній підготовці майбутніх фахівців бухгалтерської справи роль самостійної роботи неперевершена. Учневі передусім необхідно опанувати законодавчий блок щодо здійснення бухгалтерського обліку, відповідну нормативно-правову базу — Закон України «Про бухгалтерський облік в Україні», Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, План рахунків бухгалтерського обліку тощо.

Самостійна робота у підготовці майбутнього бухгалтера буде мати специфічний алгоритм діяльності викладача (в постановці чітких завдань) і

учня (залучення необхідного ресурсу для розв'язування встановлених викладачем завдань), при чому у певної послідовності, у зазначений час і згідно встановлених вимог.

Пропонуємо наступний алгоритм організації самостійної роботи учня. У методиці навчання бухгалтерському обліку в основу класифікації самостійних робіт доцільно визначити наступні ознаки:

- 1) Дидактична мета (чого потрібно досягнути?);
- 2) Тип пізнавальної діяльності (яким чином?);
- 3) Форма організації навчальної роботи учнів (студентів) на уроці (як це зробити?);
- 4) Джерела знань (за допомогою чого — засоби роботи).

Самостійні роботи реалізують такі головні дидактичні цілі: сприяють вивченню нового матеріалу; закріпленню і вдосконаленню знань і вмінь; перевірці результатів навчання. Тому за дидактичною метою усі види самостійних робіт можна поділити на три групи:

- 1) Вивчення нового матеріалу;
- 2) Закріплення і вдосконалення знань та вмінь учнів;
- 3) Перевірки знань та вмінь учнів.

Набуття нових знань і оволодіння самостійними прийомами організації бухгалтерської справи здійснюється на основі різноманітних джерел знань.

За джерелами знань самостійні роботи з бухгалтерського обліку поділяються на такі види:

1) Робота з навчальною книгою:

– обов'язковими навчальними посібниками: підручником, збірником бухгалтерських задач, Планом рахунків, П(С)БО, термінологічною літературою;

– додатковою літературою: дидактичними посібниками, бухгалтерськими журналами, довідниками для учнів, довідником бухгалтерських термінів, науково-популярною літературою;

2) Навчальна науково-дослідна робота (бухгалтерський експеримент):

- *за формою організації*: лабораторні досліди (фронтальні, групові, індивідуальні), практичні заняття;
- *за методом застосування*: ілюстративний (або інформаційний) і дослідницький (або евристичний);
- *робота з роздавальним матеріалом*: графічними наочними посібниками: шаблони, схеми та таблиці щодо структури документів (форми подання бухгалтерських документів) діаграмами, графіками тощо; з потемними наочними посібниками: прикладами, картками, інструкційними картками тощо;
- *робота з використанням аудіовізуальних засобів навчання* (наприклад, навчальних кінофільмів, кінофрагментів, навчальних телепередач) та педагогічних програмних засобів (ППЗ);
- *робота учнів (студентів) при слуханні викладу вчителя і доповідей учнів*, наприклад, конспектування, рецензування, тощо.

Характерною ознакою методу навчання, на який останнім часом звертається пильна увага у психології й дидактиці, є тип пізнавальної діяльності учнів. У практичному сенсі доцільно враховувати три основних типи пізнавальної діяльності учнів та й відповідно розрізняти самостійні роботи трьох типів: репродуктивний (копіюючий, дублюючий); частково-пошуковий (евристичний); дослідницький (пошуково-дослідний).

Яка особливість завдань для організації самостійної роботи того чи іншого типу?

Завдання для самостійних робіт репродуктивного типу містять вимогу виконати ту чи іншу дію за зразком або здійснити, як кажуть, «близьке перенесення знань». У них здебільшого зазначено, як і в якій послідовності розв'язувати ту чи іншу задачу. Хоч ці завдання в основному вимагають відтворення знань, вони, безперечно, розвивають учнів. Виконуючи роботу, учні перебудовують і систематизують здобуті знання. *Мета самостійної роботи в такому разі* – краще осмислення учнями нового і закріплення вивченого матеріалу. Прикладом завдання, розрахованого на самостійну

роботу дублюючого типу, може здійснюватись діяльність щодо ознайомлення учнів із обладнанням та оснащенням у кабінеті бухгалтерського обліку, або з шаблонами документів, які потрібно заповнити. Педагог пояснює і демонструє дії, а потім учні самостійно виконують ті самі операції.

Позитивне значення копіюючих робіт втрачається, якщо вони починають переважати в практиці навчання. В цьому випадку дублювання стає гальмом у професійному розвитку учнів, оскільки спонукає їх тільки до відтворення знань і вмінь, до того ж у такій самій послідовності, як це їм було дано. За таких умов, як довели здобутки психологічної науки, дуже повільно виробляється вміння усвідомлювати свою діяльність – не розвивається і згасає пізнавальний інтерес.

Самостійні роботи частково-пошукового характеру спонукають учнів до цілком свідомої діяльності. Завдання для такого типу робіт дають змогу учневі самому знайти шлях і спосіб розв'язання певної навчальної проблеми на основі наявних знань. Наприклад, завданнями такого типу є поширені у практиці навчання вправи, що ґрунтуються на знаннях нормативно-правового документообігу й, взагалі – бухгалтерської документації. До такого типу завдань належать, наприклад, бухгалтерські задачі. Виконання таких завдань відбувається в процесі розв'язування тієї чи іншої проблемної ситуації на уроці. Учні намагаються самостійно шукати відповідь на запитання не тільки під час проведення експерименту чи під час письмового розв'язування задачі, а й в інших випадках, користуючись, наприклад, письмовими інструкціями або текстом підручника.

Дослідницькі самостійні роботи – один з методів проблемного навчання. Такі роботи – невеликі учнівські дослідження, в результаті яких учні здобувають нові знання або дізнаються про новий спосіб дії. Як відомо, дослідження починається із запитання. Запитання викликає утруднення. Встановлюється мета діяльності та накреслюється план, в якому можуть передбачатися варіанти рішень. Після аналізу інформаційно-бібліотечних

джерел учні обирають оптимальний варіант дій, виконують роботу і формулюють власний висновок. Тим самим визначена загальна схема виконання дослідницьких самостійних робіт. Але вона, звичайно, може змінюватися у залежності від змісту питань, джерела знань, визначеного методу дослідження тощо. Під час виконання такого типу робіт виявляється творчість учнів. Це відбувається, коли учні складають задачі, кросворди, ребуси тощо, пропонують різні способи їх розв'язання. Результатом таких завдань на звіті має бути *навчальне бібліографічне дослідження з життя видатних науковців, учених, які зробили внесок до розвитку бухгалтерської науки, професійні довідки з проблем бухгалтерського документообігу, емпатійні твори, навчальні реферати, повідомлення* тощо. Результати навчальних науково–пошукових досліджень доцільно висвітлювати на форумах, учнівських науково–практичних конференціях, семінарах, круглих столах.

Прийнято говорити, що креативність у бухгалтерській справі веде до кримінальної відповідальності, але креативність у навчанні бухгалтерській науці – це майстерність викладача, яка підштовхує учня до неординарного логічного розв'язку проблемної фінансово–господарській ситуації.

Називаючи три типи самостійних робіт учнів, слід сказати, що на практиці не завжди можна цілком визначити, якого саме типу роботу в кожному конкретному випадку було проведено. Різкої межі між типами самостійних робіт немає. Може йтися лише про переважання того чи іншого виду пізнавальної діяльності під час роботи.

Окрім названих ознак, самостійні роботи мають характерну особливість, що стосується організації цього методу. За цією ознакою самостійні роботи поділяються на *фронтальні, групові та індивідуальні* (в тому числі, диференційовані).

Фронтальна діяльність полягає у виконанні всіма учнями під безпосереднім керівництвом викладача спільних завдань [2]. Але і в цьому випадку зберігається можливість індивідуалізації навчання. Прикладом

фронтальної роботи може бути робота учнів за одним чи кількома аналогічними варіантами завдань «середньої» складності. Наприклад, у групі організовується самостійна робота для закріплення знань про вміст Першого класу рахунків згідно «Плану і кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку» за варіантами подання певних питань.

Групова робота об'єднує учнів у ланки по дві або чотири особи, члени якої працюють у тісному контакті один з одним. Обов'язковими елементами такої групової роботи є: постановка і усвідомлення мети; виконання індивідуального завдання кожним учасником роботи відповідно до спільної мети; обов'язкова взаємна перевірка результатів роботи кожного, допомога і пояснення утруднень один одному, що виникають; формування висновку разом на основі узагальнення результатів; співвіднесення висновку з поставленою метою. Прикладом такої роботи можуть бути однотипні завдання, які за розподілом розв'язуються учнями (кожен своє завдання), а потім учні перевіряють правильність рішення один у одного, роблять висновки, доповідають, пояснюють перед аудиторією, наводять аргументи, проводять самооцінювання та взаємооцінювання тощо.

На відміну від фронтальних *індивідуальні самостійні роботи* організуються за завданнями, які розраховані не тільки на «середніх» учнів, а й на тих, яким важко засвоїти навчальний матеріал, а також на тих, хто виявляє підвищений інтерес до бухгалтерської справи, легко і швидко оволодіває знаннями і набуває вмінь. Такі завдання дістали назву диференційованих й розраховані на групи учнів різного рівню підготовки. Один із способів організації такого виду самостійної роботи запропонував І. Я. Трещ. Суть його полягає в тому, що завдання складаються для всіх учнів однакові, але так, що містять послідовний ряд задач й вправ, розміщених за принципом зростаючої складності. Учні можуть почати з першого, найлегшого завдання, і поступово переходити до другого, третього тощо. Можуть, оцінивши свої сили і знання, пропустити перші запитання, а почати із складніших, щоб зрештою перейти до найскладніших задач. При

цьому вони правильно оцінюють свої досягнення, бачать перспективу і можливості свого подальшого зростання.

Інша методика організації індивідуальної самостійної роботи ґрунтується на тому, що викладач складає завдання за варіантами різної складності. Знаючи можливості кожного учня, педагог пропонує їм посильні, але досить складні для них завдання: «слабким» – простіші, «сильним» – ускладнені. Решта ж учнів групи, які становлять більшість, працюють за завданнями середньої складності. Важливо пам'ятати, що робота учнів за диференційованими завданнями слугує, насамперед не контролюючій, а навчальній меті. Тому оцінки мають відповідати якості виконання роботи незалежно від її складності.

2. Методи самостійної підготовки учнів (студентів) з бухгалтерського обліку при підготовці у ПТНЗ

Необхідно відмітити, що саме взаємодія словесних методів навчання з самостійною підготовкою учнів веде до підвищення результативності навчального процесу в цілому. Специфіка змісту навчальних дисциплін економічного напрямку, а саме бухгалтерської науки, обумовлює необхідність використання різних методів самостійної роботи учнів у будь-якій організаційній формі навчальних занять й при здійсненні будь-якої ланки педагогічного процесу, у якій би послідовності ці ланки не здійснювалися. Причому раціональна організація самостійної роботи учнів значно посилює всі пізнавальні процеси майбутніх бухгалтерів (обліковців з реєстрації бухгалтерських даних – відчуття, сприйняття, пам'ять, увагу, уявлення, мислення, мову. Кожний з методів в більшій або меншій мірі посилює осмислення запам'ятовування, розвиває увагу.

До методів самостійної роботи при викладанні економічних дисциплін, особливо вивчення бухгалтерського обліку, можна віднести спостереження

одиничних об'єктів, порівняльно–аналітичних спостережень, навчальний експеримент, розв'язування бухгалтерських задач, робота з навчальними книгами (як друкованими, так і електронними) робота із законодавчими та нормативно–правовими документами, вдосконалення комп'ютерної грамотності.

1. Робота з підручником (складання конспекту). Необхідність використання у навчальному процесі самостійної роботи учнів з підручником не викликає сумніву. Вона виробляє навички самостійної роботи з книгою, розвиває вміння складати план, вибираючи головне з прочитаного, дозволяє краще зрозуміти і запам'ятати зміст навчального матеріалу.

2. Спостереження – планомірне й більш або менш тривале сприйняття, здійснюване з метою з'ясування відмінних ознак об'єктів, які сприймаються, а також дає змогу прослідкувати протікання будь-якого явища, виявити ті зміни, які відбуваються в об'єктах спостереження.

3. Розв'язування задач. Різноманітні навчальні задачі, які використовуються у навчанні, мають дуже велике значення як метод, який сприяє поглибленню, запам'ятовуванню й перевірці засвоєних знань учнями.

3. АЛГОРИТМ РОБОТИ З ПІДРУЧНИКОМ ТА СКЛАДАННЯ КОНСПЕКТУ

*Застій крові до хвороби призводить, застій в
думах – до безглуздя*

*Один раз прочитаєш – цікаво. Три – знати
будеш, п'ять – розповісти зумієш*

*Йди дорогою нескінченою, вивчай книжки, які
важко пізнавати до кінця*

Народна мудрість

*Люди перестають мислити, коли перестають
читати*

Дідро

*Знання тільки тоді знання, коли вони набуті
власною думкою, а не пам'яттю*

Л. М. Толстой

Підручник

Підручник є головним джерелом знань з конкретної дисципліни, це книга (друкована, чи електронна) призначена для самостійного засвоєння знань учнями.

Підручники (як електронні, так і друковані), мають спільні ознаки. Навчальний матеріал викладається з певної галузі знань, системно, тобто текст є завершеним твором, що складається з багатьох елементів, які мають смислові відносини і зв'язки між собою та забезпечують цілісність навчальної книги (підручника), що побудована на сучасному рівні досягнень науки і культури.

Послідовність дій при роботі з підручником:

1. Ознайомитися зі структурою та тематичною побудовою джерела знань.
2. Звернути увагу на рекомендовану літературу.
3. Ознайомитись з глосарієм.
4. Самостійно проаналізувати потрібний для вивчення текст.
5. Зіставити новий матеріал з вивченим раніше.
6. Зробити висновки і узагальнення.
7. Скласти план опрацювання джерел.

8. Скласти конспект.

Конспект

Конспект – це стисла форма письмового викладання тексту, але більш повна, ніж тези.

Основні вимоги до конспекту:

- конспект має бути змістовим, тобто відображати головну суть тексту;
- конспект повинен бути повним (насиченим безліччю інформації).

Послідовність дії при складанні конспекту:

1. Уважно прочитати параграф, статтю чи інший інформаційно-навчальний матеріал.
2. Визначити головну думку, закладену у текст автором.
3. Розподілити текст на логічно закінчені частини.
4. Подумати, про що йдеться у кожній частині. Виділити основне.
5. Виокремити особливо складні для вивчення місця та розібратись у суті прочитаного.
6. Записати стисло зміст кожної частини, включаючи формули, рівняння (за потрібне), та інше, відповідно до навчального предмета.

Робота з підручником, та й взагалі з навчальною літературою – це кропітка праця, коли треба виконувати не те, що хочеться, а те що потрібно. Те, чого не знаєш і не вмієш робити, швидко набридає, здається не відомим й не цікавим. Тому навчання – це важка, повсякденна праця, що вимагає постійної уваги і терплячості.

Увага – це вища форма психічної життєдіяльності людини. Наша увага стежить за роботою й стоїть на варті здоров'я і безпеки всього організму, а втома людини проявляється втомою уваги.

Саме наша увага стежить за працею і стоїть на варті здоров'я та безпеки всього організму, а втома людини проявляється втомою уваги. Опрацьовуючи підручник, потрібно враховувати результати дослідження Роберта Оуена (1771 р.), який розрахував, що через кожні 45—50 хвилин роботи, яка потребує напруженої уваги, людина має відпочивати, робити

перерву в 10—15 хв. (якщо продовжувати працювати, то через втому наступної години працездатність знижується вдвічі).

Отже, необхідність використовувати в навчальному процесі самостійну роботу учня з підручником не викликає сумніву. В цьому процесі виробляються навички самоосвітньої підготовки з використанням книги, розвивається вміння складати план, вибираючи головне з прочитаного, покращується розуміння й запам'ятовування змісту навчального матеріалу.

4. РОБОЧИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

з дисципліни

«Бухгалтерський облік»

Професійна підготовка молодших спеціалістів зі спеціальності:

5.03050901 - Бухгалтерський облік (кваліфікація: бухгалтер)

Термін навчання – 2 роки

№ теми	Назва теми	Години			
		Всього	Аудиторні		*Самостійна робота
			Лекції	Семінари/ Практичні заняття	
II курс					
1 семестр					
1.	Бухгалтерський облік, його суть і характеристика.	10	4	2	5
2.	Предмет і метод бухгалтерського обліку.	7	2	2	3
3.	Бухгалтерський баланс.	27	4	12	11
4.	Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис. Класифікація рахунків.	32	8	10	14
5.	Первинне спостереження. Документація та інвентаризація.	10	2	4	4
6.	Інвентаризація, оцінка і калькуляція як елементи методу бухгалтерського обліку.	10	2	4	4
7.	Форми бухгалтерського обліку.	12	2	6	3
	Всього за 1 семестр:	108	24	40	44
2 семестр					
8.	Форми бухгалтерського обліку.	17		6	11
9.	Облік господарських процесів.	20	6	4	10
10.	Основи бухгалтерської звітності.	44	12	10	22
	Всього за 2 семестр:	81	15	23	43
	Всього за курс навчання	189	102		87

5. ДІАГНОСТИЧНИЙ ТЕСТ «ЧИ МОЖУ Я БУТИ БУХГАЛТЕРОМ?»

Діагностика* рівня професійної спрямованості учня, майбутнього кваліфікованого робітника, молодшого спеціаліста за фахом бухгалтерії, бажано проводити на початку навчання за професією.

На меті визначення рівня підготовленості учнів до набуття професійних знань є формування загального уявлення про індивідуальні особливості майбутнього кваліфікованого робітника, спеціаліста, фахівця, а також надання можливості викладачеві сфокусувати увагу на аспектах застосування методик і прийомів викладання провідної спеціальної дисципліни «Бухгалтерський облік»

Шановні Учні!

Щоб надати відповіді на встановлені запитання, необхідно висловити своє відношення до кожного з 36-ті суджень, які містяться в тесті.

Якщо Ви згодні з будь-яким з них, поставте біля нього знак «+», якщо ні – знак «-». Відповіді «не знаю», «не певен» – не припустимі.

№ питання	Суть питання	Відповідь «+» чи «-»
1	2	3
1	Я людина спокійна і послідовна	
2	В житті намагаюсь додержуватися встановленої мети	
3	Мені здається, що наполегливості в мене більше, ніж здібності.	
4	Спілкування з незнайомими людьми дратує мене	
5	У школі зазнавав труднощів з рішенням логічних задач	
6	Розумію, що рішення складних задач краще виконувати поетапно	
7	Я не та людина, яка відкладає на завтра те, що можна зробити сьогодні	
8	Я здібний швидко вирішувати й діяти	
9	Я намагаюсь завжди досягати бажаного	
10	Я належу до людей, які залишають діло незакінченим	
11	Я розумію, що для того, щоб досягнути чогось в житті, необхідно розвивати свої здібності	
12	Я вмю правильно розпоряджатися грошима	
13	Я обов'язкова людина	
14	Я гадаю, що в кожній справі повинен бути розрахунок.	

1	2	3
15	Я можу зосереджуватись в гомоні	
16	Інтуїція часто допомагає мені виходити із важкого становища	
17	Під час навчання я витрачаю багато часу на виконання завдань	
18	Пізнання нового у мене не викликає тривоги	
19	Знання не багаж, а знаряддя для досягнення мети	
20	Перешкоди тільки загострюють бажання досягнути результату	
21	Мені притаманне почуття відповідальності	
22	Я людина, яка вміє слухати	
23	Настрій оточуючих рідко впливає на мою працездатність	
24	Мені не доставляє впевненості відстояти свій шлях вирішення проблеми	
25	Я легко переключаюся з однієї справи на іншу	
26	Я можу сполучити навчання на бухгалтера з вправами по розвитку пам'яті	
27	Я дуже рідко втрачаю рівновагу	
28	У стані чекання можу контролювати свої емоції	
29	Напередодні комісії, перевірок сон не втрачаю	
30	Порядок та дисципліна – правило мого життя	
31	Критика на мою адресу дратує мене	
32	Я наполегливий у своїх бажаннях	
33	Мене пригнічує одноманітність повсякденної, кропіткої праці	
34	Я витривалий і працездатний	
35	Я повільно включаюсь у роботу	
36	Я зберігаю самовладання у складних обставинах	

*Рекомендації щодо обробки результатів діагностики

дивиться у додатку №1

6. САМОСТІЙНА ПІДГОТОВКА УЧНІВ

Матеріал навчальної дисципліни, передбачений типовим та робочим навчальним планом, для засвоєння учнями професійно-технічного навчального закладу певного обсягу навчального матеріалу в процесі самостійної підготовки, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався під час проведення теоретичних уроків й практичних занять.

Бухгалтерський облік як навчальна дисципліна з підготовки молодших спеціалістів (бухгалтерів) у професійно-технічному навчальному закладі має на меті формування в учнів сучасної системи знань про бухгалтерський облік (вивчення основних принципів, методик та організації обліку господарських процесів, керівництва обліком і звітністю в Україні тощо).

Завдання дисципліни полягає в тому, щоб на належному рівні подати учневі необхідний навчальний матеріал, максимально наближаючи виробничі ситуації до дійсності, навчити майбутніх фахівців спрямовувати теорію бухгалтерського обліку на розвиток методів отримання, оброблення й використання облікової інформації в управлінні підприємством (організацією, фірмою).

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення курсу «Бухгалтерський облік» передбачає інтеграцію фундаментальних загальноосвітніх та спеціальних знань, що передумовлюють навчальні програми з предмету математики й статистики, інформатики й інформаційних систем, правознавства й охорони праці, мови, економічного аналізу й основ галузевої економіки тощо.

Програмою щодо вивчення дисципліни «Бухгалтерський облік» (*Професійна підготовка молодших спеціалістів зі спеціальності: 5.03050901 – Бухгалтерський облік (кваліфікація: бухгалтер)*) передбачено розподіл навчальних годин терміном на 2 роки.

П Е Р Е Л І К

питань, комплексних, творчих, дослідницьких та пошукових завдань для самостійного опрацювання

Для систематизації, узагальнення та презентації досвіду самостійної роботи учневі пропонується створення власного «Портфоліо майбутнього бухгалтера» (дод. 2 «Приблизний зміст портфоліо»).

З метою поширення професійного світогляду майбутньому бухгалтеру запропоновано складання термінологічного словника з бухгалтерського обліку, який дає змогу поповнення досвіду оперування обліковими поняттями, що впливає на ефективність формування професійної компетентності в умовах навчально-виробничого процесу підготовки бухгалтерських кадрів у професійно-технічному навчальному закладі.

Нижче наведемо перелік основних тематичних питань щодо самостійної підготовки учнів з бухгалтерського обліку за розділами робочого навчального плану.

РОЗДІЛ 1. Бухгалтерський облік, його суть і характеристика

Виникнення та розвиток бухгалтерського обліку. Мета, функції, завдання бухгалтерського обліку та вимоги до нього. Поняття про господарський облік: суть і характеристика. Вимірники бухгалтерського обліку. Державне регулювання бухгалтерського обліку. Види бухгалтерського обліку. Принципи бухгалтерського обліку.

Методичні рекомендації

На самостійну підготовку з розділу № 1 відводиться 5 академічних годин часу. Доцільно до самопідготовки включити наступні питання.

Завдання №1 (5 годин)

Мета: набуття навичок опрацювання законодавчих документів

Алгоритм дії:

I. Опрацювати законодавчу базу здійснення бухгалтерського обліку на підприємствах України.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 40, ст.365)

Підготувати відповідь на запитання та виконати завдання:

- В якому значенні згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» подаються основні терміни щодо ведення бухгалтерського обліку?
- В якому значенні згідно законодавства України подається визначення підприємства як суб'єкта фінансово-господарської діяльності?
- Які види та об'єднання підприємств прописані законодавчими документами? Якими?
- Зробити відповідні марковані помітки основних понять бухгалтерського обліку.
- Поповните термінологічний словник новими поняттями.
- Поповнити власне портфоліо законодавчими документами.

II. З'ясувати визначені поняття та підготуватися до термінологічного диктанту: господарський, статистичний, оперативний та бухгалтерський облік як процеси; бухгалтерський облік як наука; бухгалтерський облік як інформаційна система підприємства; основні принципи організації бухгалтерського обліку на підприємстві; господарська операція; типи господарських операцій; вимірники бухгалтерського обліку, державне регулювання бухгалтерського обліку; кваліфікаційна характеристика бухгалтера; бухгалтерська символіка; підприємство; види та об'єднання підприємств; власність підприємства; види бухгалтерського обліку.

III. Підготувати за бажанням доповіді,повідомлення, презентації:

- Історія виникнення та розвитку бухгалтерського обліку в країнах світу;

- Італійська система бухгалтерського обліку(Лука Пачолі);
- Міжнародна символіка бухгалтерського обліку;
- День бухгалтера в Україні тощо.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Історія виникнення та розвитку бухгалтерського обліку.
2. Загальні поняття про господарський облік і його роль у системі управління.
3. Господарський облік: оперативний, бухгалтерський, статистичний. Кругообіг господарських процесів.

Питання самоконтролю:

1. Дайте визначення бухгалтерського обліку (як науки, як предмету).
2. Назвіть види господарського обліку.
3. Що таке принцип бухгалтерського обліку?
4. Які основні принципи організації бухгалтерського обліку?
5. Дайте обґрунтування призначення вимірників бухгалтерського обліку.
6. Що покладено в основу поняття «кількісний облік»?
7. Побудуйте схему у робочому зошиті «Елементи методу бухгалтерського обліку» (стисло характеристику елементів методу бухгалтерського обліку подати таблицею).

Тематика рефератів:

1. Професія «Бухгалтер»: історія її виникнення.
2. Комп'ютерна бухгалтерія.
3. Вислови вчених про бухгалтерський облік.
4. «Трактат про рахунки і записи» Луки Пачолі.
5. Різновиди бухгалтерських професій.
6. Зв'язок бухгалтерського обліку з іншими науками.

РОЗДІЛ 2. Предмет і метод бухгалтерського обліку

Предмет бухгалтерського обліку. Об'єкти бухгалтерського обліку та їхня характеристика. Метод бухгалтерського обліку. Елементи методу бухгалтерського обліку та їхня характеристика.

Методичні рекомендації

На самостійну підготовку з розділу № 2 відводиться 3 академічних години часу. У процесі вивчення розділу формуються основні поняття бухгалтерського обліку.

Завдання №2 (3 години)

Мета: формування понятійного апарату з питань бухгалтерської термінології

Алгоритм дії:

I. Ознайомитися із П(С)БО (з'ясувати структуру зміст).

Заповнити таблицю 1 «Характеристика змістових елементів П(С)БО:

П(С)БО/№	Повна назва стандарту	Стисла характеристика
...
П(С)БО №2	«Баланс»	...
...
...

II. Підготувати відповідь на запитання та виконати завдання:

- Що являє собою П(С)БО?
- Чому бухгалтерський облік визнаний як наука?
- Що є предметом бухгалтерського обліку?
- Як класифікують об'єкти бухгалтерського обліку?
- Які господарські процеси виробничого підприємства?
- Поповните термінологічний словник новими поняттями.
- Поповнити власне портфоліо законодавчими документами.

III. Побудувати у робочому зошиті схему «Класифікація елементів методу бухгалтерського обліку» та розповісти про сутність застосування методики.

IV. З'ясувати та вивчити визначені поняття: предмет бухгалтерського обліку; суб'єкт та об'єкт бухгалтерського обліку; елементи методу бухгалтерського обліку (документація, інвентаризація, калькуляція, рахунок, подвійний запис, оцінка, звітність, баланс), актив, пасив, зобов'язання, власний капітал.

V. Підготувати за бажанням доповіді, повідомлення, презентації за напрямом:

- Загальна характеристика методу бухгалтерського обліку;
- Елементи методу бухгалтерського обліку;
- Положення (стандарты) бухгалтерського обліку;
- Принципи організації бухгалтерського обліку.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Поняття про рахунки бухгалтерського обліку.
2. Типи господарських операцій.
3. Журнал господарських операцій.

Питання самоконтролю:

1. Дайте визначення предмету бухгалтерського обліку.
2. Назвіть елементи методу бухгалтерського обліку.
3. Дайте характеристику кожному з елементів методу бухгалтерського обліку.
4. Що являють собою суб'єкт і об'єкт бухгалтерського обліку?
5. Дайте характеристику кожному з елементів методу бухгалтерського обліку.

Творче завдання

1. Написати емпатійний твір «Я бухгалтер» (індивідуальне завдання).

2. Підготувати комп'ютерну публікацію «Бухгалтерський облік» (індивідуальне завдання).

3. Створити скарбничку «Все про бухгалтерський облік» (колективне завдання).

Тематика рефератів:

1. *Корифеї бухгалтерської науки України.*

2. *Імідж сучасного бухгалтера.*

3. *Інвентаризація як елемент методу бухгалтерського обліку;*

4. *Документація як елемент методу бухгалтерського обліку;*

5. *Калькуляція як елемент методу бухгалтерського обліку;*

6. *Оцінка як елемент методу бухгалтерського обліку;*

7. *Звітність як елемент методу бухгалтерського обліку;*

8. *Подвійний запис як елемент методу бухгалтерського обліку;*

9. *Баланс як елемент методу бухгалтерського обліку.*

РОЗДІЛ 3. Бухгалтерський баланс

Поняття, зміст і значення балансу. Побудова бухгалтерського балансу. Структура та основи побудови Балансу: актив, пасив, статті Балансу. Господарські операції та їх вплив на статті Балансу. Зміни у балансі, зумовлені господарськими операціями.

Методичні рекомендації

На самостійну підготовку з розділу № 3 відводиться 11 академічних години часу. Доцільно у процесі самопідготовки з'ясувати сутність балансу, його значення і використання в економіці, встановити взаємозв'язок між активом і пасивом балансу, Учень (студент має сформулювати уявлення про застосування форми фінансової звітності «Баланс»

Завдання №3 (11 годин)

Мета: розв'язати задачі та навчитися користатися П(С)БО №2 «Баланс»

Алгоритм дії:

I. Ознайомитися із формою П(С)БО №2 «Баланс», його структурою, змістом та характеристикою стандарту.

II. Визначити основні розділи пасиву і активу балансу? Вказати як групуються за розділами засоби та джерела господарських операцій.

Записати дані у таблицю:

Актив	Пасив
Розділ I. _____ _____ _____	Розділ I. _____ _____ _____
Розділ II _____ _____ _____	Розділ II _____ _____ _____
Розділ III. _____ _____ _____	Розділ III. _____ _____ _____
Розділ IV. _____ _____ _____	Розділ IV. _____ _____ _____
_____ _____	_____ _____

III. З'ясувати поняття балансу як елемента методу бухгалтерського обліку та як форму бухгалтерської звітності, обґрунтувати свої судження.

Поповнити термінологічний словник: баланс, актив та пасив балансу, сальдо початкове і сальдо кінцеве, оборот, валюта балансу, тип господарської операції.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Бухгалтерський баланс як елемент методу бухгалтерського обліку.

Питання самоконтролю:

1. Що розуміють під балансом підприємства?
 2. В чому різниця між активом та пасивом балансу?
 3. Який взаємозв'язок між пасивом і активом балансу?
 4. Яка структура і зміст балансу?
 5. Охарактеризуйте статті балансу.
 6. Скільки є типів господарських операцій і як їх відобразити формулами?
- Обґрунтуйте відповідь.

Тематика рефератів:

1. *Бухгалтерський баланс як елемент методу бухгалтерського обліку.*
2. *П(С)БО №2 «Баланс».*
3. *Структура та основи побудови Балансу. Актив, пасив, статті Балансу.*
4. *Господарські операції та їх вплив на статті Балансу.*
5. *Взаємозв'язок господарських операцій з балансом.*

РОЗДІЛ 4. Рахунки бухгалтерського обліку і подвійний запис. Класифікація рахунків.

Поняття про рахунки бухгалтерського обліку та їх побудову. Види рахунків. Взаємозв'язок рахунків з балансом. Подвійний запис на рахунках, його суть і контрольне значення. Кореспонденція рахунків – форма взаємозв'язку між рахунками. Бухгалтерські записи (проводки) – прості та складні.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств, організацій. Структура Плану рахунків. Балансові рахунки. Позабалансові рахунки. Субрахунки.

Методичні рекомендації

На самостійну підготовку з розділу № 4 відводиться 14 академічних години часу. Доцільно у процесі самопідготовки з'ясувати термін «рахунок»,

визначити сутність даного елемента бухгалтерського обліку, його значення і використання в економіці, навчитися побудові структури рахунку; визначити суть понять «План рахунків», «Кореспонденція рахунків»; ознайомитись із Інструкцією «Про використання Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій»; визначити особливості класифікатора Плану рахунків.

Завдання №4 (14 годин)

Мета: набуття навичок побудови рахунку та формування понятійного апарату рахункового діловодства, вивчення класифікатора Плану рахунків та встановлення особливостей його побудови

Алгоритм дії:

I. Розв'язати бухгалтерську задачу.

Використати метод подвійного запису та зробити бухгалтерські проводки по господарськими операціям, що наведені таблиці:

№ п/п	Зміст операції	Сума, грн.
1.	Отримано грошові кошти на видачу заробітної плати із поточного рахунку підприємства в банку у касу	10 000
2.	Відпущено у виробництво: - матеріали; - напівфабрикати.	12 000 20 000
3.	Перераховано платежі: - до фонду зайнятості; - податок на прибуток; - на соціальне страхування.	1 000 3 000 6 000
4.	Зараховано на поточний рахунок короткостроковий кредит	25 000
5.	Зараховано на поточний рахунок виручку за продану продукцію	18 000
6.	Відображено фактичні витрати на виробництво продукції	15 000
7.	Собівартість готової продукції, випущеної з виробництва	13 000

*II. З'ясувати поняття рахунку як елемента методу бухгалтерського обліку
Поповнити термінологічний словник поняттями рахункового діловодства:
рахунок, подвійний запис, хронологічний і систематичний запис,,
синтетичний облік, аналітичний облік, активний рахунок, пасивний рахунок,
активно-пасивний рахунок, синтетичний рахунок; аналітичний рахунок
субрахунок, субконто, розрахунковий рахунок, поточний рахунок, кредит,
дебет, дебетове сальдо, кредитове сальдо, дебітор, кредитор, дебіторська
заборгованість, кредиторська заборгованість, оборотна відомість, шахова
відомість, план рахунків, позабалансовий рахунок, кореспонденція рахунків.*

*III. Ознайомитись з Інструкцією «Про використання Плану рахунків
бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських
операцій»*

*IV. Розглянути класи рахунків за ознаками. Вивчити назви класів та основних
рахунків.*

V. З'ясувати суть кореспонденції рахунків.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Синтетичний та аналітичний облік.
2. Взаємозв'язок рахунків і балансу.
3. Значення і ознаки класифікації рахунків.
4. Класифікація рахунків за ступенем узагальнення облікових даних.

Питання самоконтролю:

1. Який порядок записів господарських операцій на рахунках?
2. Який взаємозв'язок між синтетичним та аналітичним обліком?
3. Який взаємозв'язок між системою рахунків і балансом?
4. Визначте порядок складання оборотної відомості по синтетичних рахунках.
5. У чому різниця між оборотною й шаховою відомостями?
6. Навести порядок складання заключного балансу.
7. Розкрити призначення шахової відомості.

8. Пояснити: для чого призначені і яким чином складаються оборотні відомості по аналітичних рахунках?
9. Який принцип побудови Плану і кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку?
10. Як класифікуються рахунки у Плані рахунків?
11. Скільки Планів рахунків використовується у фінансово-господарській діяльності підприємств України?
12. Яке призначення рахунків бухгалтерського обліку?
13. Як можна згрупувати рахунки за економічною ознакою?
14. Що включає в себе класифікація рахунків за економічним змістом?
15. В чому полягають переваги використання єдиного Плану рахунків?
16. Хто розробляє та затверджує План рахунків бухгалтерського обліку в Україні?

Тематика рефератів:

1. *Рахунки бухгалтерського обліку і їх побудова.*
2. *Класифікація рахунків в залежності від об'єктів обліку.*
3. *Подвійний запис, його суть і призначення.*
4. *План і кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку.*
5. *Зміст та побудова бухгалтерських рахунків.*
6. *Класифікація рахунків в залежності від об'єктів обліку.*

РОЗДІЛ 5. Первинне спостереження. Документація

Поняття про документи. Значення документів. Класифікація документів. Реквізити документів. Вимоги, які пред'являються до первинної документації. Бухгалтерська обробка документів. Документообіг та його організація. Зберігання документів.

Методичні рекомендації

На самостійну підготовку з розділу № 5 відводиться 4 академічних години часу. Доцільно у процесі самопідготовки з'ясувати поняття «рахунок», визначити сутність даного елементу бухгалтерського обліку, його значення і використання в економіці, навчитися побудові структури рахунку; з'ясувати особливості класифікації бухгалтерських документів.

Завдання №5 (4 годин)

Мета: вивчити реквізити бухгалтерських документів та вимоги до здійснення документообігу на підприємстві.

Алгоритм дії:

I. Визначити функції і зміст первинних документів. Навести їх класифікацію.

II. Визначити поняття «документація» як елемент методу бухгалтерського обліку.

III. Заповнити таблицю «Реквізити документів».

Реквізит – це

Формуляр-зразок – це ...

№ реквізиту	Реквізит
1	2
1	
2	
3	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	

1	2
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	
20	
21	
22	
23	
24	
25	
26	
27	
28	
29	
30	
31	

IV. З'ясувати поняття «документ». Поповнити термінологічний словник поняттями з документообігу на підприємстві: документ, документація, документообіг, первинні документи, зведені документи, реквізити документу, робоча площа документу, гриф, текст документа печатка, відмітка про засвідчення копій, віза, підпис, резолюція, адресат, гриф узгодження, гриф затвердження, дата, індекс, емблема, код підприємства, довжина реквізиту, береги документу стандарт документу.

V. Побудувати схему «Розташування реквізитів документу» згідно існуючого стандарту.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Призначення первинних документів.
2. Класифікація документів, їх структура, вимоги до складання.
3. Умови зберігання документів. Архівування.

Питання самоконтролю:

1. Які документи називають первинними? (зведеними?)
2. За якими ознаками класифікують бухгалтерські документи?
3. Що відносять до обов'язкових реквізитів первинних документів?
4. Які функції виконує документування?
5. В чому полягає процес обробки документів?
6. Які є види та способи обробки бухгалтерських документів?

Тематика рефератів:

1. *Документообіг та його організація.*
2. *Класифікація бухгалтерських документів.*
3. *Зберігання первинних документів.*
4. *Інвентаризація бухгалтерських документів.*
5. *Порядок проведення інвентаризації та відображення її результатів в бухгалтерському обліку.*
6. *Суть і призначення облікових реєстрів.*
7. *Класифікація облікових реєстрів.*

РОЗДІЛ 6. Інвентаризація, оцінка і калькуляція як елементи методу бухгалтерського обліку

Інвентаризація. Інвентаризаційний опис. Вимоги щодо проведення інвентаризації. Оцінка. Калькуляція.

Методичні рекомендації

На самостійну підготовку з розділу № 6 відводиться 4 академічних години часу. Доцільно у процесі самопідготовки з'ясувати поняття «інвентаризація», «оцінка», «калькуляція» та визначити особливості цих процесів

Завдання №6 (4 години)

Мета: вивчити порядок і умови протікання процесів інвентаризації, оцінки та калькуляції

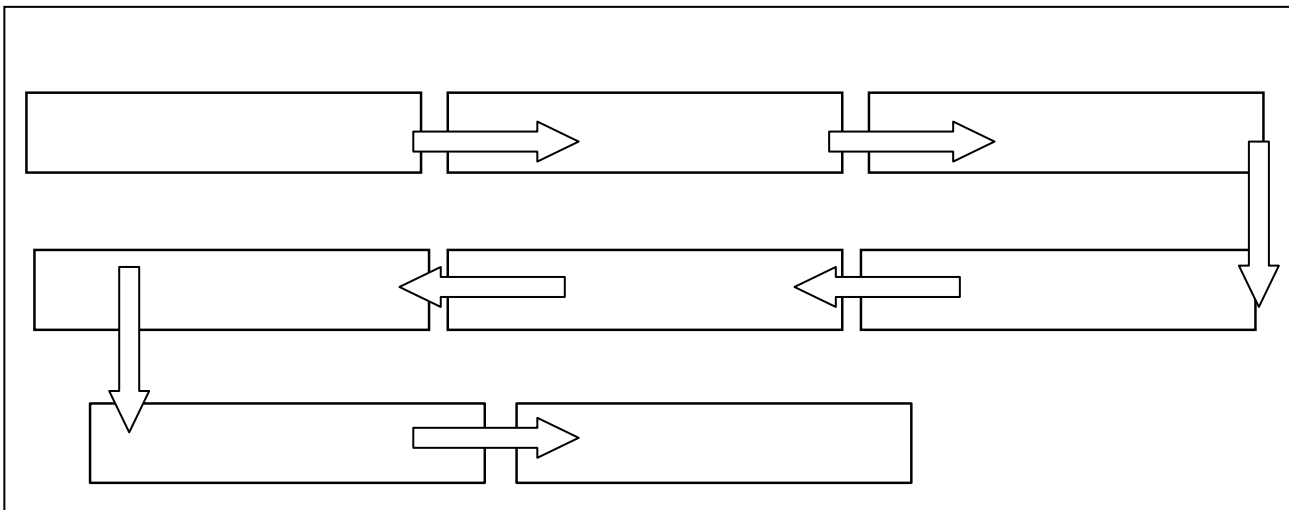
Алгоритм дії:

I. Вивчити визначення процесів інвентаризації, оцінки і калькуляції.

Встановити вимірники цих процесів.

II. Розібрати основні положення Інструкції з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, ТМЦ, грошових коштів і документів та розрахунків; з'ясувати порядок проведення інвентаризації.

III. Встановити логічну послідовність застосування елементів методу бухгалтерського обліку та заповнити комірки схеми:

III. З'ясувати поняття «інвентаризація», «оцінка», «калькуляція». Поповнити термінологічний словник: інвентаризація, інвентаризаційний опис, оцінка, калькуляція, акт, порівнювальна відомість, система періодичної інвентаризації, система постійної інвентаризації, результат інвентаризації, стадії інвентаризації, принцип інвентаризації, списання

нестачі, інвентаризаційна різниця, оцінка основних засобів, оцінка фінансових інвестицій, оцінка матеріальних засобів.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Інвентаризація як елемент методу бухгалтерського обліку.
2. Оцінка як елемент методу бухгалтерського обліку.
3. Калькуляція як елемент методу бухгалтерського обліку.

Питання самоконтролю:

1. Які є первинні документи по обліку ТМЦ?
2. З ким укладається договір про повну індивідуальну матеріальну відповідальність?
3. Що являє собою процес інвентаризації?
4. Які є види інвентаризації?
5. Коли потрібно обов'язково проводити інвентаризацію?
6. Розкажіть про технологію проведення інвентаризації.
7. Яким чином оформлюються результати інвентаризації?
8. Як відображаються по бухгалтерських рахунках результати інвентаризації?
9. За якими вимірниками відбуваються оцінка і калькуляція?

Тематика рефератів:

1. *Інвентаризація бухгалтерських документів.*
2. *Порядок проведення інвентаризації та відображення її результатів в бухгалтерському обліку.*
3. *Стадії інвентаризації.*
4. *Правове регулювання інвентаризації.*
5. *Інвентаризація ТМЦ.*
6. *Інвентаризація МШП.*
7. *Випадки проведення інвентаризації.*
8. *Техніка проведення інвентаризації.*
9. *Регулювання інвентаризаційних різниць.*
10. *Відображення на рахунках результатів інвентаризації.*

РОЗДІЛ 7. **Форми бухгалтерського обліку**

Форми ведення бухгалтерського обліку. Вимоги до форм ведення бухгалтерського обліку. Основні форми бухгалтерського обліку, які використовуються на підприємствах, організаціях: журнальна, журнально-ордерна, меморіальна, журнал «Головна» тощо. Методика застосування реєстрів журнальної форми бухгалтерського обліку.

Методичні рекомендації

На самостійну підготовку з розділу № 7 відводиться 14 академічних години часу. Доцільно у процесі самопідготовки встановити взаємозв'язок існуючих форм організації і проведення бухгалтерського обліку.

Завдання №7 (14 години)

Мета: вивчення особливостей ведення та реєстрації бухгалтерської документації

Алгоритм дії:

I. З'ясувати поняття «форма бухгалтерського обліку». Поповнити термінологічний словник поняттями: меморіал, ордер, журнально-ордерна форма, меморіально-ордерна, журнал головна, спрощена та проста форма тощо.

II. Визначити вимоги до форм ведення бухгалтерського обліку в Україні та зробити примітки у робочому зошиті.

III. Заповнити таблицю «Форми ведення бухгалтерського обліку»:

№ з/п	Форма	Характеристика форми	Застосування	Умови зберігання (строк)
1	2	3	4	5
1	Меморіально–ордерна (контрольно-шахова)			
2	Спрощена			

1	2	3	4	5
3	Проста			
4	Журнально-ордерна			
5	Журнал-Головна			
6	Автоматизована (комп'ютерна)			
7	З використанням (веденням) регістрів обліку майна підприємства			

Питання для самостійного опрацювання:

1. Поняття про форми бухгалтерського обліку.
2. Облікові реєстри, їх класифікація і призначення.

Питання самоконтролю:

1. Яким вимогам повинні відповідати форми бухгалтерського обліку?
2. Що розуміють під системою обліку?
3. Назвіть всі ознаки за якими, можна класифікувати облікові реєстри.
4. Які переваги та недоліки меморіально-ордерної форми обліку?
5. Які основні принципи форми обліку Журнал-Головна?
6. Порівняти переваги та недоліки журнально-ордерної форми обліку. Назвати основні принципи її побудови.
7. Перерахувати способи виправлення помилок та випадки в яких вони застосовуються.
8. Назвіть особливості застосування комп'ютерні форми обліку.

Тематика рефератів:

1. *Форми ведення бухгалтерського обліку.*
2. *Сутність і значення облікових реєстрів.*
3. *Способи виправлення помилок у бухгалтерських записах.*

Творчі завдання:

1. Підготувати комп'ютерну презентацію за темою дослідження «Італійська форма ведення бухгалтерського обліку. Лука Пачолі.»
2. Форми ведення бухгалтерського обліку державної установи.
3. Американська форма ведення бухгалтерського обліку.

РОЗДІЛ 8. Облік господарських процесів

Методологічні засади господарських процесів. Облік процесу постачання. Облік процесу виробництва. Облік процесу реалізації. Облік фінансових результатів.

Методичні рекомендації

На самостійну підготовку з розділу № 8 відводиться 10 академічних години часу. Доцільно у процесі самопідготовки визначити поняття «господарський процес» та встановити його різновиди.

Завдання № 8 (10 години)

Мета: вивчення особливостей ведення та реєстрації бухгалтерської документації

Алгоритм дії:

I. З'ясувати поняття «господарський процес». Поповнити термінологічний словник поняттями: процес, постачання, виробництво, реалізація, фінансові результати; господарський процес, методологія господарського процесу, процес постачання, процес реалізації, фінанси, фінансові результати.

II. Розв'язати бухгалтерську задачу:

Підприємство реалізувало автомобіль «Мерседес» за 170 тис. грн. з ПДВ.

Первісна вартість автомобіля 300 тис. грн., знос - 120 тис. грн.

Зробити бухгалтерські проводки. Записати дані у таблицю:

Господарська операція	Сума, грн	Дебет	Кредит
Відображено дохід від реалізації автомобіля			
Відображено суму ПДВ			
Списано знос реалізованого автомобіля			
Списано первісну вартість автомобіля			

Питання для самостійного опрацювання:

1. Облік господарських процесів.
2. Облік процесу постачання.
3. Облік процесу реалізації.
4. Облік фінансових результатів.

Питання для самоконтролю:

1. Яким чином відбувається облік господарських процесів?
2. Вказати об'єкти бухгалтерського обліку в процесі постачання, виробництва та реалізації.
3. Наведіть класифікацію видів діяльності підприємства.
4. Назвіть фази кругообігу господарських операцій підприємства. Охарактеризувати їх.

Тематика рефератів:

1. Облік процесу постачання.
2. Облік процесу виробництва.
3. Облік фінансових результатів.

РОЗДІЛ 9. Основи бухгалтерської звітності

Фінансова звітність: склад, мета складання. Принципи формування фінансової звітності й розкриття інформації. Класифікація звітності. Подання фінансової звітності. Фінансова звітність, основні вимоги до неї. Баланс як

форма фінансової звітності. Звіт про фінансові результати: методика складання. Звіт про рух грошових коштів. Класифікація грошових потоків підприємства. Звіт про власний капітал. Примітки до фінансової звітності.

Методичні рекомендації

На самостійну підготовку з розділу № 8 відводиться 22 академічних години часу. Доцільно у процесі самопідготовки визначити поняття «господарський процес» та встановити його різновиди.

Завдання №7 (22 години)

Мета: з'ясувати особливості формування та оформлення фінансової звітності

Алгоритм дії:

I. З'ясувати поняття «фінансова звітність». Поповнити термінологічний словник поняттями: фінанси, баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, примітки до фінансової звітності.

II. Надати змістовну характеристику фінансових звітів. Дані занести у таблицю:

Фінансовий звіт	№ П(С)БО	Змістовна характеристика	Примітка
1	2	3	4

III. Виконати індивідуальні завдання із заповнення форм фінансової звітності.

Питання для самостійного опрацювання:

1. Значення та роль бухгалтерської звітності в управлінні підприємством.
2. Форми фінансової звітності.
3. Порядок складання і подання бухгалтерської звітності.

Питання для самоконтролю:

1. Що означають під фінансовою звітністю підприємства?
2. Які річні форми включає фінансова звітність підприємства згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»?
3. Що відображає консолідована фінансова звітність?
4. Чим регламентується зміст, форма балансу?
5. Які є загальні вимоги до розкриття статей балансу?
6. Коли використовується форма «Звіт про рух грошових коштів»?

Тематика рефератів:

1. *Значення та роль бухгалтерської звітності в управлінні підприємством.*
2. *Склад і форми бухгалтерської звітності.*
3. *Порядок складання і подання бухгалтерської звітності.*

РЕКОМЕНДОВАНІ ТА ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Алексюк А. А., Аюарзанайн А. А., Підкасистий П. І. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання: навч. Посібник / А.М. Алексюк [та ін.] // К.: ІСДО, 1993. — 336 с.
2. Атаманчук Ю. М. Організаційно-педагогічні умови самостійної роботи майбутніх менеджерів підприємницької діяльності в інформаційному навчальному середовищі університету: навч. посіб. / Ю. М. Атаманчук // Ч-си: Вид. від. ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2008. — 154 с.
3. Бутинець Ф. Ф. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник для студентів вузів спеціальності «Облік і аудит» / Ф. Ф. Бутинець // — Ж-р: ЖІТУ, 2000. — 640 с.
4. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посібник / Н. М. Грабова // К.: А.С.К., 2001. — 272 с.
5. Завгородній В.П., Савченко В.Я. Бухгалтерський облік, контроль і аудит в умовах ринку. – К.: Бліц-Інформ, 1995.
6. Зайнуліна С. Формування особистості в процесі індивідуальної роботи зі студентами / С. Зайнуліна // Освіта. Технікуми, коледжі - 2011. - N 1. - С. 73-76.
8. Картель Т. М. Самостійна робота студентів як умова їх професійного становлення [Електронний ресурс] / Т. М. Картель // Режим доступу: <http://bibl.mk/ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2006/50-37-13.pdf>.
9. Короткова Людмила Евгеньевна. Проектирование и реализация компьютерного сопровождения контроля результатов обучения студентов: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Л. Е. Короткова // — С-поль: 2006, — 151 с. РГБ ОД, 61:06-13/904 С12-29
10. Космічна Р. М. Бухгалтерський облік: Навч. посіб. / Р. М. Космічна // — К.: Вища школа, 2003. – 174 с.
13. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: Навч. посібник. / В. В. Сопко // — К.: КНЕУ, 2000. — 578 с.
14. Л. К. Сук, П. Л. Сук. Бухгалтерський облік. Частина І: Навч. посібник для дистанційного навчання / Сук Л.К., Сук П. Л. // — К.: Університет «Україна», 2005.— 701 с.
15. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Н. М. Ткаченко // — К.: А.С.К., 2001. — 784 с.

16. Шило В. П., Ільїна С. Б., Верхоглядова Н. І., Доровська С. С., Речиць А. П. Практикум з бухгалтерського обліку. Навч.-практ. Посібник. — 2-е вид-ня, випр.. та доповн. / В. П. Шило [та ін.] — К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2009. — 392 с.

Законодавчі джерела:

1. Закон України «Про освіту»
2. Закон України «Про професійно-технічну освіту»
3. Закон України «Про вищу освіту»
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99.
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291, зареєстрована в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 893/4186.
5. План рахунків бухгалтерського обліку [текст]: станом на 3 липня 2012 р. —К.: «Центр учбової літератури», 2012. — 126 с.
6. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»: затверджене наказом Міністерства фінансів України 25 лютого 2000 року N 39, зареєстрований в Мінюсті України 5 травня 2001 р. за N 389/5580.
7. Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців: (Затверджено Міністерством освіти і науки України від 23 січня 2004 року №48) [Електронний ресурс]. Режим доступу до журналу <http://www.minagro.gov.ua/page/?n/=5192>

ДОДАТОК 1

Рекомендації щодо оброблення результатів відповідей на запитання діагностичного тесту «Чи можу я бути бухгалтером?»

1. Проведемо розподіл балів за ознаками:

Встановити по одному балу за позитивні відповіді на питання №№:	1-3; 6-9; 11-16; 18-23% 25-30; 32; 34; 36.
Встановити по одному балу за негативні відповіді на питання №№:	4; 5; 10; 17; 24; 31; 33; 35.
Підрахувати бали (Σ):	

2. За результатом складання зробити для себе висновки:

25 - 36 балів	Ви природжений бухгалтер. Впевнено починайте вчитись. Ви не помилилися у своєму виборі
13 - 24 бала	Ви маєте здібності працювати бухгалтером. Однак, Вам знадобиться більше часу, щоб стати ним. Набутий практичний досвід на підставі теоретичних знань, допоможе Вам стати фахівцем своєї справи.
1 - 12 бали	Дивно, що Вас зацікавив цей тест: професія «Бухгалтер» зовсім не цікава Вам. Однак, Ви захоплюєтесь пізнанням нового, Ви людина, для якої найважливіший сам процес, ніж кінцевий результат.

ДОДАТОК 2

Зміст особистого портфолію майбутнього бухгалтера

1. Кваліфікаційна характеристика бухгалтера.
2. Професіограма.
3. Символіка бухгалтерського обліку.
4. Законодавчий блок забезпечення бухгалтерського діловодства.
5. План і кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку.
6. П (С)БО № 2 (форма) «Баланс».
7. Блок документації щодо організації обліку (форми документів).
8. П(С)БО.
9. Лабораторний практикум (звіти з виконання).
10. Термінологічний словник.
11. Реферати, повідомлення, доповіді (творчі роботи).
12. Тематичні атестації (результати).
13. Перелік інформаційних джерел, які опрацьовано під час підготовки до занять з бухгалтерського обліку.
14. Пропозиції наукового консультанта щодо формування портфолію майбутнього бухгалтера.

Навчально-методичне видання

М. Л. Ростока

**САМОСТІЙНА ПІДГОТОВКА УЧНІВ
з дисципліни
«Бухгалтерський облік»**

Методичні рекомендації

*Професійна підготовка молодших спеціалістів:
5.03050901 – Бухгалтерський облік (кваліфікація: бухгалтер)*

Літературний редактор – **Надія Шевченко**
Технічний редактор – **Людмила Майборода**
Комп'ютерна верстка - **Марина Ростока**
Дизайн обкладинки – **Марина Ростока**

Підписано до друку 22.06.2012 р. Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. – 1,0. Наклад 300 прим.
Папір Lazer Сору. Друк дуплікатор

Видавець і виготовлювач:
Інститут професійно-технічної освіти
НАПН України
м. Київ, Чапаєвське шосе 98
тел/факс (044) 259-45-53, 252-71-75
E-mail: ipto_info@ukr.net

Навчально-науковий центр професійно-технічної освіти
НАПН України

Надруковано на власному обладнанні
03045, м. Київ, Голосіївський район,
Чапаєвське шосе, 98; вул. Набережно-Корчуватська, 78
<http://www.nnc-ptn.kiev.ua> e-mail: nnc_apn-ukr@kievweb.com.ua